

Un vell, íntim, Alacant

Alacant són molts Alacants, diversos per l'origen, per l'estil i per l'estat urbanístic. Hi ha un Alacant desconegut que l'historiador Enric A. Llobregat coneix molt bé, i estima, perquè és l'escenari de moltes passejades i de moltes descobertes. És el nucli primitiu de la ciutat, que ací es presenta en un itinerari molt meditat, producte de l'experiència i de l'estimació per allò que s'acaba.

E. A. LLOBREGAT

Alacant és, com València, una ciutat desconeguda. La segona, per la incúria dels seus fills, que mai no s'han dedicat a passejar pels seus carrers, i, per això, no n'han donat notícia a les guies turístiques. En aquest sentit, Alacant guanya: els seus habitants sí que coneixen, i a bastament, el recinte antic, avui molt viu en algunes zones, i, en d'altres, bullint «com cassola en forn».

El estrangers, de Castella cap a fora, que ens envaïxen, en canvi, no en saben res o molt poc: quatre bars «d'ambient», i poca cosa més. Però, en un altre aspecte, les dues ciutats són bessones: la destrucció de les restes històriques és quotidiana fins fa pocs anys i encara ara; protegides teòricament, difícilment van avant les iniciatives protectores o restauradores. Fet que cal lamentar, sobretot a Alacant, que no tingué mai una gran importància monumental, i, en canvi, la tingué ambiental.

Vint anys de viure-hi m'han fet esdevenir un amant del barri antic, passeig inoblidable per als nouvinguts, que acostume acompanyar. Ara, ningú no distingiria el clos de la ciutat islàmica, als voltants de la Vilavella i de Santa Maria, del clos de la ciutat cristiana, des de la Porta Ferrissa, pel carrer Major,

Nucli antic: ruïnes, degradació, misèria...

/ Francesc Cutillas

fins al passatge d'Amèricgo, dins del solar del derrocat convent dels dominicans.

Tothom es pensa que la part més vella són els barris de Santa Creu i Sant Roc, bastant més moderns, i en l'actual estat no més antics d'un segle. Tanmateix, ¿qui no s'emocionarà el dimecres sant a la baixada i a la pujada del Crist de Santa Creu per les escales abruptíssimes? ¿Qui no esperarà, en la fondària de l'ànima, que un peu s'esvare i tot rodole escales avall? És un desig que he sentit expressar moltes vegades, a boqueta

nit i amb poqueta veu, mentre la processó de vestes trigava a avançar.

Escales místiques que porten a les ruïnes del polvorí del castell, avui ple de runa i de brossa. Un poc més enllà, es pot enllaçar amb la pujada antiga al castell, ai qual s'entrava per una porta, avui finestra, penjada amb la seua reixa sobre el panorama únic de les valletes del Benacantil. Baixant per l'altra costera, ens rebran els pous de Garrigós, impressionants aljubs cavats a la calissa sorrenca de la muntanya, i, des de la plaça del Pont, que els dona entra-

da, podem baixar cap a Santa Maria, pel carreró de l'Institut, vora l'Assegurada, on la col·lecció Sempere d'art contemporani es va florint lentament per la humitat, de cara a la placeta i a la façana clivellada de la primera església de la ciutat, sota la qual, en els refugis de la guerra, es cultiven xampinyons, segons diuen.

Pel l'altre costat, el carrer de la Vilavella ens durà pel camí ortodox de la romeria a la santa Faç, passant per la font, avui eixuta, de la Goteta, al costat de la carretera de València. Si baixem de la plaça, per

l'altre cantó, trobarem Sant Roc i el carrer de Toledo, digne èmul del seu homònim napolità, que, en uns altres temps, fruïa d'un mobiliari urbà desfet per les hordes salvatges que hi pul·lulen a partir del capvespre, i fruit de l'inesgotable activitat d'un alcalde de barri que ja morí», l'antiquari Ramón Quiles, que omplí de manises amb els rètols valencians dels carrers tot el bar-

rària, record de Julià Andúgar, tan excel·lent poeta, de Josevicente Mateo, de Gabriel Soler, de tants altres amics... i arribar a l'emplaçament de la Porta Ferrissa. Per l'altre carrer, a més dels bars d'*alterne*, es pot arribar a la placeta de la Santa Faç, façana posterior del palau municipal, i deixar-se caure per la llibreria Lux, amb un gran fons de llibre antic, i continuar la tertúlia amb Mano-

Déu del Socor, l'aroma dels polps i els bonitols salats, estesos mitjançant unes canyetes, anunciava el Raval Roig, l'ermita, la plaça de Topete, les festes de setembre amb els fanal·lets, les banderes de paper, els castells a mitja nit.

Diametralmente oposada, la Rambla, el vall de la muralla fins al segle XVIII, tancava l'eixampla del XIV-XV, centrada per la col·legiala de Sant Nico-

contingut envolten aquesta àrea més recent de l'Alacant antic. Els bars dels dos eixos viaris eren, fins fa pocs anys, els centres de la vida divertida, que després ha pujat costera amunt pels raiguers del Benacantil. A la plaça de Sant Cristòfol, destrossada per un dels últims alcaldes de l'autocràcia, una fita: la farmàcia de Xavier Soler, excel·lent pintor, amb una bella façana modernista. Darrere ja no hi ha el Portó, que donava accés al camí de Guaita de la muralla, que pujava al castell per ponent.

En algun temps, entre cases del XVIII repintades en la centúria següent, en aquest lloc es desenvolupava la vida de les cases de putes. Sembla que ja no n'hi queden, i tota la zona ha estat feta malbé pels edificis de molts pisos que impedeixen de veure el castell de Santa Bàrbara i que fan de cortina del poc que queda del barri de Sant Anton, més modern, del XIX, amb el carrer del Pou com a eix i un terrible aparcament que s'ha menjat mitja costera de castell i mig barri alhora. I sort serà que no vagen més enllà alguns plans municipals d'obrir una via de trànsit ràpid que comuniqui la carretera de València amb Alfons al Savi, la qual es menjaria la part que queda del barri.

Ja sé que em direu que aquesta es una descripció planyivola i enyoradissa. ¡Que hi farem! Així és el meu recinte antic d'Alacant, avui desfigurat —en menys de vint anys—, i així són els meus personatges, molts d'ells, dissortadament, ja morts. La platja del Postiguet, sense la il·luminació actual, tranquil·la a la nit, amb tèbies aigües en les quals et podies banyar nu, com he fet tantes vegades, i els *xirin-*

En aquesta casa del carrer de la Vilavella encara venen heroïna. El governador ho sap... / Francesc Cutillas

ri; el qual feia pintar cada any amb una mínima subvenció municipal.

Baixant pel mateix carrer, arribarem a la plaça de les Monges o a la del Carme. La primera mostra un dels edificis més interessants de l'Alacant antic: el convent de les agustines canongesses de la Santíssima Sang, antiga casa professa dels jesuïtes del XVIII, amb l'obra inacabada per l'exclaustració. Per allí es pot eixir al carrer Maldonado, amb palaus que fa anys albergaven tavernes on es podia mantenir una tertúlia lite-

lo Rey, i d'altres amics lletraferits...

Creuar pel pòrtic d'Ansaldo fins a la disfressada plaça de l'Ajuntament, d'antic enllosat, avui *pastiche* sinistre de neoclassicisme franquista, i pujar pel carrer de Jorge Juan, fins a les escales de Santa Maria i el passeig de Remiro. El trenet de la Marina hi arribava, i, per anar a la platja, plena de balnearis palafítics, calia creuar un pontet de pedra blanca i atobons rojos, quasi com una maqueta de tren de xiquet ric. Vora la platja o, pel carrer de la Mare de

lau, el gran monument de la ciutat cristiana, el carrer dels Llauradors. Una bona llengua, crec que la de Josevicente Mateo, sempre s'entestava a remarcar que a València antiga el carrer principal era el dels Cavallers; a Alacant, el dels llauradors, i a Múrcia, el de *la Traperia*. Perpendicular al carrer major, prolongació de l'eix de la Vilavella, esdevingut peonil, i la revaloració del claustre de la col·legial feta en els darrers anys.

Restaurants, galeries d'art i palaus d'un barroc

guitos, no menjar botifarres fregides en un entrepà; les cavalcades pseudo-històriques que hi circulaven per les festes de Sant Joan, de la mà de Tomàs Valcàrcel, en les quals coexistia Cleopatra amb Napoleó, la reina Violant d'Hongria i el moro Muça. La plaça de l'Ajuntament bullia de gent, de carrosses —*omnibus sensibus*—, mentre la lluna s'alçava pel cap de l'Horta.

Calia pujar al castell i amarar-se del panorama: la ciutat empetitida, com una maqueta d'un betlem de Nadal, i, com a panoràmica de fons, el gran cercle de muntanyes: la serra de la Font Calent, la Mitjana, el Maigmó, la Penya Roja, la Carrasqueta, el Cabeçó d'Or, i més enllà Aitana, el Puig Campana, la serra Gelada... i, de cara a la mar, Tabarca, vaixell de miratge, el cap de Santa Pola, tancant, juntament amb el de l'Horta, la badia.

La pujada al castell, peregrinació que cal repetir almenys una vegada a l'any: Alacant es lliura, oberta, al contemplador, sota una llum canviant i cegadora. Després, en lloc d'agafar l'ascensor que furga els budells de la roca, cal baixar a peu i voltar el castell fins a la costera de migdia, entrar a la ciutat antiga pel camí natural, passant l'antiga Ereta, i començar un altra vegada, per la plaça del Pont, els passejos que m'agraden, i que adés he descrit per damunt. Hi ha molts Alacants; aquest, però, és el meu, amb les roques on seure per llegir sota el sol implacable adés Ovidi, adés Kavafis, i tal vegada Shakespeare o Eliot, Rilke i Brines, Foix i Carner. Enfront de la mar violàcia i les penyes daurades de la cara del moro. No ens cal més. ■

Carrer de Toledo: un passat que encara resisteix / Francesc Cutillas

La història en ruïnes

«L'alcalde no té vergonya, i el governador, tampoc, per deixar caure en la ruïna tot el barri de Sant Roc», diu un cartell a la plaça del Pont. És la ràbia i la impotència dels veïns del nucli antic d'Alacant, davant la passivitat de les autoritats.

«...**S**ón recer d'artesans i menestrals, de cigarreres i operàries, de magatzems i fàbriques. La Santa Creu, el Carme, Sant, Roc, la Vilavella... Des de les costeres més esquerpes del castell van davallant les casetes humils...» Així parlava l'escriptor alacantí Eduardo Irles dels antics ravals. I anomenava els carrers gremials, dels oficis, «...o de les tradicions arcaïques...: del Pinet i del Llop, de la Palmereta i del Bonaire, de

Llauradors, de Boters, de la Liorna...». Sant Rafael, Sant Antoni, Cienfuegos, Toledo, Argensola, la plaça de Sant Cristófol... I, a l'altra banda, el mar.

L'informe elaborat el 1977 per un grup d'arquitectes madrilenys, a proposta de l'últim ajuntament franquista d'Ambrosio Luciànez, ja assenyala «una alarmant minva dels veïns». En quinze anys, s'havia perdut el 29 per 100 de la vella població del clos antic. No obstant això, en les conclusions no apareixia «pràcticament

cap cas important de ruïna a la zona». Però els comentaris de la premsa d'aquell any ja feren sonar l'alarma: «Perill de desaparició del nucli antic». Era la primera alerta.

Depòsit de delinqüents

«L'ajuntament franquista pretenia fer d'aquesta zona una espècie de Raval Roig», diu Eloy Góngora, portaveu de l'Assemblea de Veïns del Nucli Antic, referint-se al vell barri mariner destrossat per l'especulació. «És a dir —afegeix—, edificis d'alt *standing* per a gent benestant. És clar —continua—, a costa que els veïns, que han estat ací tota la vida, siguen desplaçats a zones dormitoris». I afirma: «Si no hi hagués hagut eleccions democràtiques, allò s'hauria consumat».

«Quan entrà la corporació del senyor Lassaleta, ja era confeccionat el Pla Especial de Rehabilitació del Nucli Antic» —assenyala Eloy—. «Però el barri ha seguit degradant-se per la desatenció total de les autoritats», hi afegeix. «I, damunt, estem pitjor que abans perquè ara, també, hi ha l'heroïna».

En efecte, aquest és l'últim gran enemic amb el qual s'enfronten els veïns. La situació del barri, l'estat de degradació social i humana, la presència d'un gran nombre de pispes espanyadores i taxadors, els abocà a la creació de «patrolles nocturnes de vigilància». El 15 de juny del 1984, grups de veïns armats amb bastons i pals feren la primera ronda. «Aconseguirem de parilitzar momentàniament l'activitat delictiva sobre el barri i l'assalt als habitatges», conta el seu portaveu. «S'han donat casos —comenta— d'estar dormint una parella d'ancians